

Vahistamise kestuse ülevaade

Urvo Klopets

Järeldused

1. Keskmine vahistamise kestus (mediaan) oli 175 päeva e 5,7 kuud (aritmeetiline keskmine 202 päeva e 6,6 kuud). Keskmine vahistamise kestus (mediaan) kohtueelses menetluses oli 132,5 päeva e 4,3 kuud. Kohtumenetluses oli keskmiseks vahistamise kestuseks (mediaan) 57 päeva e 1,9 kuud.
2. Vahistatutest 29% kahtlustatakse süüdistatakse narkokuriteos ning 26% varguses.
3. Ligi kolmandik kohtueelsest vahistatutest viibisid kohtueelses menetluses vahi all maksimaalse aja (161-184 päeva).
4. Vahistatutest viiendik vabanes kuni ühe kuu jooksul alates kohtuotsusest.
5. 6 vahistatut vabanes seoses õigeksmõistva kohtuotsusega, neist kõige kauem viibis isik vahi all 549 päeva.
6. Kõige kauem viibivad isikud vahi all seoses tapmise või mõrvaga (mediaan 16,5 kuud).
7. Kohtueelses menetluses on vahistamise pikkus kohtumenetlusest lühem vaid tapmise ja mõrva puhul.

**Kriminaalpoliitika
analüüs**

Nr 6/2013

www.just.ee/uuringud

www.just.ee/kriminaalstatistika

Metoodika

Kuna vahistamise kestuse osas eraldi päringuvorm puudub, kasutati vahistamise pikkuse leidmiseks peamiselt kahte päringut, mida täiendavalt töödeldi:

1. Vahistatud, kes vabanesid vahistatuna kinnipidamisasutusest (kohtuistungil, pärast kohtuotsust, kuid enne selle jõustumist, tõkendi tühistamisega vms);
2. Vahistatud, kes jäid ka pärast kohtuotsust ja selle jõustumist kinnipidamisasutusse karistust kandma. Selliste isikute puhul on vahistamist arvestatud kuni otsuse jõustumiseni.

Lisaks kõrvutati andmeid kohtute statistika andmetega.

Järgnevalt ei ole vahistamiste aja sisse arvestatud

- loovutamisi- ning väljaandmisvahistamisi;
- vahistatud, kelle vahistamine oli seotud katseaja tingimuste täitmata jätmisega;
- vahistatud, kes vahistati seoses rahalise karistuse täitmata jätmise ning taotlusega kohaldada asenduskaristusena vangistust;
- vahistatud, kes vahistati süüdimõistva kohtuotsusega (isikud, kes vahistati kohtusaalis ning asusid karistust kandma).

Eraldi päring tehti hetkeseisuga vahi all viibinud isikute kohta (12.11.2013 seisuga).

Vahi all viibivad isikud

12.11.2013 seisuga viibis Eestis vahi all 738 isikut. Vahistatutest 7% kahtlustati või süüdistati tapmise või mõrva toimepanemises.¹ Kõige suurema osakaalu moodustasid narkokuriteos (29%) ja varguses (26%) kahtlustatavad/süüdistatavad.

Tabel 1. Vahi all viibivad isikud kuriteoliigi alusel (12.11.2013)

§	Kuritegu	Isikute arv	%
§ 113, 114	Tapmine või mõrv	51	7%
§ 115-119	Muu raske isikuvastane kuritegu	18	2%
§ 183-190, 392	Narkokuriteod	217	29%
§ 141-146	Seksuaalkuriteod	27	4%
§ 200, 214	Röövimine või väljapressimine	77	10%
§ 120-136	Muu isikuvastane kuritegu	68	9%
§ 199	Vargus	190	26%
§ 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	29	4%
§ 424	Joobes juhtimine	20	3%
	Muud kuriteod	41	6%
Kokku		738	100%

Vahistatutest 59% (N=435) vahistati Harju maakohus², järgnesid Viru (149; 20%), Tartu (90; 12%) ning Pärnu maakohus (64; 9%). 2012. aastal pandi Põhja ringkonnas (Harjumaa) toime 51% kuritegudest, järgnesid Viru (19%), Lõuna (19%) ja Lääne ringkond (12%).

¹ Kuriteoliike on arvestatud tabelis toodud järjekorras. Nt, kui isik on arvestatud mõrva/tapmise juures, ei ole teda arvestatud järgnevate kuritegude puhul jne.

Kuigi kõige suurema osa vahistatutest moodustasid need, kes võetakse vahi alla seoses uute kuritegude toimepanemise ohu või menetlusest kõrvalehoidumise (ohu) tõttu, on vahistatute seas ka need isikud, kes ei täitnud neile varem määratud karistuse kontrollnõudeid. 5% vahistatutest olid vahi all seoses katseaja tingimuste rikkumisega (sh üldkasuliku töö mitte täitmine): isikud olid vahistatu staatuses seetõttu, et karistuse täitmisele pööramist ei olnud veel otsustatud või ei olnud täitmisele pööramise määrus jõustunud). Vähemalt 4% vahistatutest moodustasid isikud, kes võeti vahi alla kohtuotsuse kuulutamisel (s.h isikud, kes peeti kinni 1-2 päeva varem). Isikud olid vahistatu staatuses seetõttu, et kohtuotsus ei olnud veel jõustunud.

91% vahistatutest moodustasid isikud, kes võeti vahi alla seoses uute kuritegude toimepanemise ohu või menetlusest kõrvalehoidumise (ohu) tõttu.

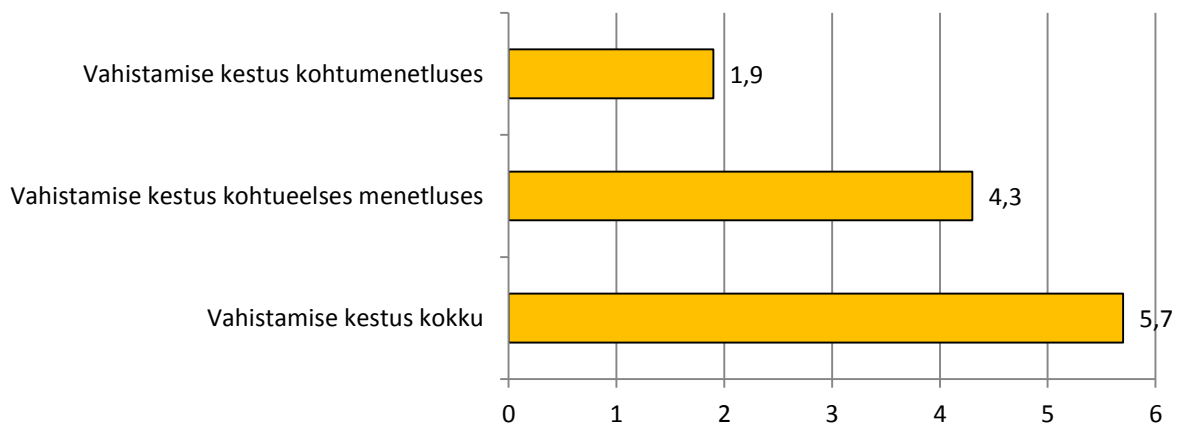
12.11.2013 seisuga vahi all olnud isikud olid vahi all viibinud keskmiselt 187 päeva e 6,1 kuud (mediaan 139 päeva e 4,6 kuud).

Vahistamiste kestus

2012. aastal vabanes vahi alt³ 1419 isikut, kelle suhtes kontrolliti vahistamise kestust ning võrreldi vahistamise kestust menetlusliigiti. Keskmine vahistamise kestus (mediaan) oli 175 päeva e 5,7 kuud (aritmeetiline keskmine 202 päeva e 6,6 kuud).

1419-st isikust 16% olid vahi all vaid kohtueelses menetluses, 14% vaid kohtumenetluses ning ülejäänud 70% suhtes kohaldatai vahistamist nii kriminaalmenetluse kohtueelses kui ka kohtumenetluse staadiumis.

Keskmine vahistamise kestus (mediaan) kohtueelses menetluses oli 132,5 päeva e 4,3 kuud (aritmeetiline keskmine 123 päeva e 4 kuud)⁴. Kohtumenetluses oli keskmiseks vahistamise kestuseks (mediaan) 57 päeva e 1,9 kuud (aritmeetiline keskmine 116 päeva e 3,8 kuud)⁵.

Joonis 1. Vahistamise kestus (mediaankeskmine) 2012. aastal vahi alt vabanenud isikute seas (kuudes)

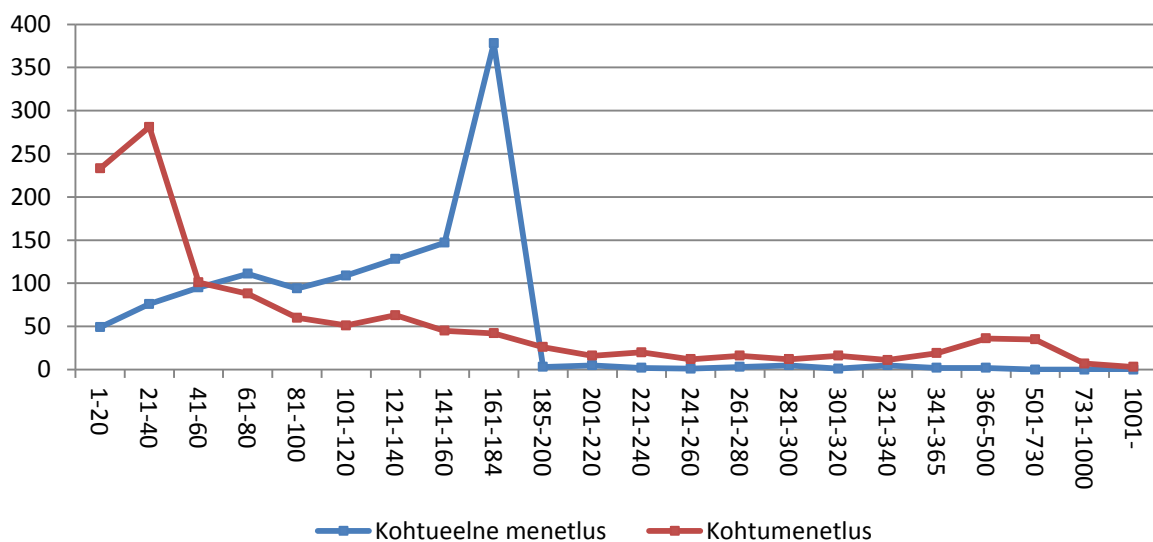
² Maakohus on käesolevas ülevaates vahistavaks kohtuks määratud ka juhul, mil maakohtu määrus edasi kaevati.

³ Vt täpsemalt metoodika kirjeldusest.

⁴ Kõik kohtueelses menetluses vahi alt vabanenud isikud (N=1216).

⁵ N=1193

Kuigi kohtumenetluses on mediaankestmine kohtueelsest menetlusest üle 2 korra madalam, oli võrreldes kohtueelses menetlusega pikaajaliste vahistamiste osakaal kõrgem (muuhulgas seotud otsuse edasikaebamisega): vahistamine kestis kohtumenetluses üle ühe aasta 81-s menetluses. Kuigi kohtueelses menetluses on seatud 6 kuud vahistamise maksimaalseks tähtjaks, oli selliseid vahistamisi (161-184 päeva) kohtueelsetest vahistamistest kolmandik (vt joonis 2).

Joonis 2. Isikute arv vastavalt vahi all viibitud päevadele kohtueelses ja kohtumenetluses

Joonis 2 näitab, et kolmandik (N=378, 31%) kohtueelses menetluses vahi all viibinud isikutest viibib vahi all maksimaalse tähtaja 161-184 päeva (seejärel, kas vabaneb või jääb vahistatuks kohtumenetluses). Maksimaalse kohtueelse vahistamise tähtaja (161-184 päeva) vahi all viibinutest 11% (N=40) viibisid vahi all vaid kohtueelses menetluses või vabastati samal päeval kohtu alla andmise või kohtuotsusega. Nende isikute puhul ei pruugi maksimaalse vahistamise kasutamine olla vajalik, sest hiljemalt kohtu alla andmisel või otsuse tegemisel on isik vahi alt vabastatud.

Võrreldes 2008. aasta andmetega on pikenenud vahistamise kestus nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses. Samas ei ole käesoleva ülevaate andmed varasemate andmetega üks-ühele võrreldavad, sest 2008. aasta andmed sisaldavad ka (lühiajalisi) vahistamisi, mida käesoleva ülevaate andmetes ei ole arvestatud. Vahistamise kestuse muutust võib muuhulgas mõjutada vahistatute arvu langus võrreldes 2009. aastaga, mistõttu on pikematel menetlustel suurem kaal.

Tabel 2. Vahistamise kestus (mediaanpikkus) 2008. ja 2012. a

	2008	2012
Kohtueelne menetlus	4	4,3
Kohtumenetlus	1,3	1,9
Koond	3,7	5,7

Vahistamise ulatuses vangistuse määramine

Otsusega samal päeval vabanes vähemalt⁶ 193 isikut, mis moodustas 14% vahistatutest. Seega ei pidanud kohus vajalikuks nende kinnipidamist kauemaks kui juba vahi all viibitud aeg. Nendest 83 vahistati kohtumenetluses, seega suure tõenäosusega seoses menetlusest

⁶ Kõikidel isikutel ei olnud otsuse kuupäev märgitud ning seetõttu võib arv olla suurem.

kõrvalehoidumisega. Samuti vabanes täiendavalt vahi alt kuni ühe kuu jooksul pärast otsuse tegemist (enne otsuse jõustumist) 91 vahistatut. Seega vabanes kuni ühe kuu jooksul pärast otsuse tegemist umbes viiendik vahistatutest. Isikute hulgas oli nii neid, kelle karistus määrati samas ulatuses kui juba eelvangistuses viibitud aeg kui ka neid, kellele ülejäänud osa karistusest määrati kandmisele tingimisi.

Vähemalt 4 vahistatut vabastati vahi alt ning määrati rahaline karistus (vahistamise kestused vastavalt 5, 5, 31 ja 205 päeva). Kolm lühemat vahistamist olid seotud isiku kõrvalehoidmisega kohtumenetlusest, pikima vahistamise näol võeti isik vahi alla juba kohtueelses menetluses.

Õigeks mõisteti ning vabastati vahi alt 6 isikut (neist kolm mõisteti siiski hiljem süüdi). Nende keskmiseks vahistamise kestuseks kujunes 392 päeva (lühim 246 ning pikim 549 päeva). Õigeksmõistetuid süüdistati tapmises (2), röövimises (2) ja narkokuritegudes (2). 219 vahistatut (15%) vabanes enne kohtuotsuse tegemist.

Vahistamise kestus kuriteoliigiti⁷

Vahistamine on pikim tapmise ja mõrva puhul – ligi 1,5 aastat. Ülejäänud kuriteoliikide puhul jääb vahistamise keskmine aeg alla aasta.

Tabel 3. Vahistamise mediaanpikkus kuriteoliigiti

§	Süütegu	Vahistamise kestus (mediaan kuudes)	Vahistamise kestus (aritmeetiline keskmine kuudes)
§ 113, 114	Tapmine ja mõrv	16,5	17,0
§§ 115-119	Muu raske isikuvastane kuritegu	7,0	8,7
§§ 183-190, 392	Narkokuriteod	6,3	7,6
§§ 141-146	Seksuaalkuritegu	6,9	9,6
§§ 200, 214	Röövimine ja väljapressimine	6,5	7,8
§ 199	Vargus	5,0	5,4
§§ 120-136	Muu isikuvastane	4,1	4,8
§§ 199, 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	2,7	3,5
§ 424	Joobes juhtimine	1,9	2,7
Muud	Muud	3,0	4,0

Vahistamine kohtueelses ning kohtumenetluses

Vahistamistest oli vaid väike osa sellised, milles esimene tõkend määrati isikule kohtumenetluses (201, 14%). Kohtumenetluses vahistatakse eeldatavasti peamiselt isikud, kes on hoidnud kohtumenetlusest kõrvale. Ülejäänud isikud võeti vahi alla kohtueelses menetluses. Kohtumenetluses oli vahistamise kestus (mediaankeskmine) peaaegu kõikides kuriteoliikides lühem kui kohtueelses menetluses (v.a tapmise ja mõrva puhul).

Tabel 4. Vahistamise mediaankestus menetluse staadiumi järgi (mediaankeskmine kuudes)

§	Süütegu	Kohtueelne menetlus	Kohtumenetlus
§ 113, 114	Tapmine ja mõrv	5,6	12,1
§§ 115-119	Muu raske isikuvastane kuritegu	5,6	2,7
§§ 183-190, 392	Narkokuriteod	5,1	1,3

⁷ Kuriteoliik on arvestatud isiku kõikide istumisega seotud tõkendite järgi.

§§ 141-146	Seksuaalkuritegu	5,0	3,4
§§ 200, 214	Röövimine ja väljapressimine	4,5	2,8
§ 199	Vargus	3,8	1,8
§§ 120-136	Muu isikuvastane	3,1	1,3
§§ 199, 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	4,2	1,2
§ 424	Joobes juhtimine	1,7	0,6
Muud	Muud	3,0	0,8

Nende vahistatute puhul, kes ei vabane enne kohtuotsuse jõustumist, arvestatakse vahistamist kuni kohtuotsuse jõustumiseni, mil ta muutub süüdimõistetuks. Seetõttu oleks vahistamise kestus oluliselt erinev juhtudel, mil seda arvestada kuni esimese kohtuotsuse tegemiseni. Kui kohtumenetluses arvestatakse vahistamise kestust nende isikute puhul, kes jäävad ka pärast kohtuotsuse jõustumist vanglasse, otsuse tegemise kuupäeva järgi, oleks vahistamise mediaankestuseks kohtumenetluses 1 kuu (aritmeetiline keskmine 2,2 kuud).

Vahistamise kestus kohtupiirkonna järgi

Pärnu maakohtu (Lääne ringkonnaprokuratuuri) tööpiirkonnas oli vahistamise kestus kõige lühem. Vahistamine kestis kohtueelses menetluses kõige enam Tartu maakohtu (Lõuna ringkonnaprokuratuuri) tööpiirkonnas ning kohtumenetluses Viru maakohtu (Viru ringkonnaprokuratuur) tööpiirkonnas.

Tabel 5. Vahistamise kestus (mediaan) piirkonna järgi (kuudes)

	Koond	Kohtueelne menetlus	Kohtumenetlus
Harju MK	5,8	4,3	1,7
Pärnu MK	4,3	3,6	1,3
Tartu MK	6,0	4,7	2,2
Viru MK	5,5	4,5	2,6